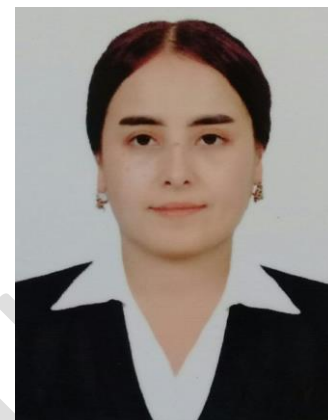

**MATERIKLAR VA OKEANLAR GEOGRAFIYASI
KURSINI O'QITISHDA O'QUVCHILARDA GEOGRAFIYA
TA'LIMINING AUDIOVIZUAL VOSITALARI BILAN
ISHLASH KO'NIKLARINI SHAKLLANTIRISHNING
O'ZIGA XOS JIHATLARI**

*Rustamova Maftuna Anvarjon qizi, UrDU akademik litseyi
geografiya fani o'qituvchisi*

<https://orcid.org/0009-0004-9837-316X>

e-mail:

rustamova97maftuna@gmail.com

**PECULIARITIES OF FORMATION OF STUDENTS'
SKILLS OF WORKING WITH AUDIOVISUAL MEANS OF
GEOGRAPHY EDUCATION IN TEACHING THE
GEOGRAPHY OF CONTINENTS AND OCEANS COURSE**

*Rustamova Maftuna Anvarjon qizi, Geography teacher of UrDU
academic lyceum*

**ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ У УЧАЩИХСЯ
НАВЫКОВ РАБОТЫ С АУДИОВИЗУАЛЬНЫМИ
СРЕДСТВАМИ ГЕОГРАФИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ
ПРИ ПРЕПОДАВАНИИ КУРСА ГЕОГРАФИИ
МАТЕРИКОВ И ОКЕАНОВ**

*Рустамова Мафтуна Анваржон кызы, учитель географии
академического лицея УрГУ*

Annotatsiya: Ushbu maqolada geografiya ta'limi metodikasi va geografiya ta'limini rivojlanishida audiovizual vositalardan foydalanishning ahamiyati, audiovizual vositalar va ularning turlari haqida so'z yuritilgan va geografiya ta'limida axborot texnologiyalaridan va audiovizual vositalardan foydalanishning ahamiyati haqida ma'lumot berilgan. Geografiya ta'limining "Materiklar va okeanlar geografiyasi" kursida axborot texnologiyalaridan va audiovizual vositalardan foydalanish usullari keltirilgan.

Kalit so'zlar: geografiya, geografiya ta'limi, audiovizual vositalar, videodarslar, diafilmlar.

Abstract: This article talks about the importance of using audiovisual tools in the methodology of geography education and the development of geography education, audiovisual tools and their types, and the importance of using information technologies and audiovisual tools in geography education. The geography education course "Geography of Continents and Oceans" includes methods of using information technologies and audiovisual tools.

Key words: geography, geography education, audiovisual tools, video lessons, slides.

Аннотация: В данной статье говорится о важности использования аудиовизуальных средств в методике преподавания географии и развитии географического образования, аудиовизуальных средствах и их видах, а также о важности использования информационных технологий и аудиовизуальных средств в образовании по географии. Образовательный курс географии "География континентов и океанов" включает методы использования информационных технологий и аудиовизуальных средств.

Ключевые слова: география, географическое образование, аудиовизуальные средства, видеуроки, слайды.

KIRISH (ВВЕДЕНИЕ / INTRODUCTION). O'zbekistonning mustaqillikka erishishi munosabati bilan geografiya ta'limida ham muhim o'zgarishlar sodir bo'ldi. Maktab geografiyasining mazmuni va tuzilishida tarkibiy o'zgarishlar amalga oshirildi. Ayrim o'quv fanlari maktab dasturidan olib tashlandi, ayrimlarining mazmuni o'zgartirildi, ayrim fanlar yangidan yaratilib, o'quv tizimiga joriy qilindi. Barcha fanlarda bo'lganidek maktab geografiyasi fanida ham tubdan o'zgarishlar sodir bo'ldi. Geografiya fanining dasturi va tuzilishi O'zbekiston maktab ta'limi tizimida sodir bo'lgan o'zgarishlarni hisobga olgan holda qaytadan ko'rib chiqildi. Shu munosabat bilan geografiya o'qitish metodikasida ham muhim o'zgarishlar sodir bo'ldi. Geografiya o'qitish metodikasida yangi pedagogik va axborot texnologiyalarini qo'llash munosabati bilan o'qitish metodikasida ham qator o'zgarishlar sodir bo'ldi. Geografiya ta'limi deganda o'quvchilarga tabiiy va iqtisodiy-ijtimoiy komplekslarning tuzilishi va asosiy qonuniyatlari haqida bilimlar beradigan geografiya fanlari tizimiga aytiladi. Geografiya fanlari tizimining asosini geografiya o'qitish metodikasi tashkil qilib, geografiya o'qitish metodikasining amaliy jihatlarini o'qituvchining o'qitish faoliyatini, o'quvchining o'qish faoliyatini aks ettiradigan metodlarni ishlab chiqishdan iborat. Geografiya o'qitishning umumiy metodikasi nazariy va metodik masalalarni ishlab chiqadi, ya'ni predmetning o'zining tadqiqot usullarini o'rganadi, bunda asosiy e'tiborni o'quv-tarbiyaviy maqsadlarni ishlab chiqishga qaratiladi. Aniqlangan o'quv-tarbiyaviy maqsadlar asosida geografiya ta'limining mazmunini ishlab chiqqan va ilmiy izlanishlar olib borgan olimlar qatoriga Maksakovskiy V.P., Orlov V.A., Solovyova M.G., Pancheshnikova L.M., Petrosyuk A.A., Smirnova M.S., Polyakova A.V., Semakin N.K., Federov O.V., Nikolina V.V., Alekseev A.I., Zuyev D.D., Dushina I.V., Yevlaxina T.I., Vaxobov H., Mirzamahmudov O.T., Abdug'aniev O., Baranskiy N.N., Abdunazarov O., Alimova N.X., Rafiqiov A.A. va boshqalarni kiritish mumkin.

Fan va texnikaning rivojlanishi bilan maktab geografiyasining oldiga qo'yiladigan talablar ham ortib boradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METOD (ЛИТЕРАТУРА И МЕТОД / MATERIALS AND METHODS). Mazkur talablarni bajarish uchun o'qitish shakllari va metodlarini takomillashtirish lozim bo'ladi. Bu esa o'quvchilar bilish faoliyatini jadallashtiradi, ularni fikrlashga va ilmiy mushohada qilishga undaydi hamda o'rganayotgan geografik voqea va hodisalar bilan hayot o'rtasidagi aloqalarni tushunishga yordam beradi. Yangi o'quv vositalarini qo'llash o'quvchilarning dunyoqarashini shakllantirishga, shaxs sifatida rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Aynan dars jarayonida turli texnik vositalardan foydalanishning ahamiyati juda katta.

MUHOKAMA (ОБСУЖДЕНИЕ / DISCUSSION). Audiovizual o'quv materiallari – bu yuqori ma'lumotga ega vositalar hisoblanadi, ular o'qituvchiga muhim o'quv muammolarini hal qilish sifatini oshirishga imkon beradi: dunyoning ilmiy manzarasini shakllantirish, ilmiy tadqiqot usullari konsepsiyasini joriy etish.

Audiovizual vositalar yordamida fanlararo aloqalarni amalga oshirish kognitiv qiziqishni rivojlantirishga, o'quvchilarning dunyoqarashini shakllantirishga yordam beradi. Bu esa, o'z navbatida, mazmun tanlashga, ularni qo'llagan holda darslarni qurish va tashkil etish usullariga ma'lum talablarni qo'yadi.

O'qitishning og'zaki usulidan ko'ra, materialning audiovizual taqdimoti bilan talabalarning obrazli va hissiy xotirasi yodlashga kiritiladi, ularning intellektual faolligi faollashishi mumkin.

Audiovizual vositalardan foydalanishda bir qator olimlarning didaktik asos sifatida Yu.K.Babanskiy, I.Ya.Lerner, M.I.Maxmutov, V.Okun, M.N.Skatkinlarning ishlari tashkil etildi. O'qitishning texnik vositalari yordamida o'qituvchi qo'yilgan maqsadga erishishga, o'tkazilayotgan mashg'ulotlarning samaradorligini keskin oshirishga imkon beradi. Texnik vositalarni qo'llashning quyidagi afzalliklari mavjud:

- qiziqarliligi, o'quvchilar, birinchidan, texnika vositalarining o'ziga qiziqsa, ikkinchi tomondan, uni ishlatishga va unda

ko'rsatilgan ma'lumotlarga qiziqishadi;

- voqealarning tez rivojlanishi va aniq ko'rsatilishi o'quv materiallarini tez o'zlashtirishga yordam beradi.

Geografiya darslarida foydalaniladigan o'qitishning texnik vositalarini quyidagi guruhga bo'lishimiz mumkin:

- o'qitishni audiovizual vositalari;
- o'qitishda videotexnika vositalaridan foydalanish;
- o'qitishda axborot vositalaridan foydalanish.

O'qitishning audiovizual vositalariga o'quv kinosi, teleeshittirishlar, diafilmlar, diopozitivlar, transparantlar kiradi. O'qitishning audiovizual vositalariga o'quv kinosi, teleeshittirishlar, diafilmlar, diopozitivlar va transparantlar kiradi. Geografiya darslarida kinofilmlardan foydalanish. Kinofilmlardan geografiya darslarida foydalanish dars mavzusi, dars turi, boshqa holat va sharoitlarga qarab turlicha bo'lishi mumkin. Dars jarayonida kinofilmlardan to'la foydalanish mumkin, uning bo'limlaridan va qism yoki lavhalaridan foydalanish mumkin. Kinofilmlarni namoyish qilishni darsning turli xil bosqichlarida amalga oshirish mumkin. Ayrim kinofilmlardan to'la, ayrimlaridan qisman foydalanish mumkin. Kinofilmlar dars jarayonida foydalanishga ko'ra quyidagi guruhlariga bo'linadi:

- maxsus o'quv maqsadlarida chiqarilgan filmlar;
- ilmiy- ommabop kinofilmlar;
- tabiat komponentlarining ayrim qismlariga bag'ishlangan filmlar (tog'lar, o'rmonlar, daryolar, ko'llar, hayvonot dunyosi va h.k.)
- badiiy filmlar;
- videofilmlar.

Maxsus o'quv filmlari aniq bir mavzuga bag'ishlangan bo'ladi. Masalan, tog'lar, Sahroi Kabir cho'li, Tundra, o'rmonlar va h.k. Ilmiy- ommabop kinofilmlar asosan keng xalq ommasiga mo'ljallab chiqariladi. Dars jarayonida uning ayrim qismlaridan foydalanish mumkin.

Mavzu: Janubiy Amerika aholisi

Darsning blok sxemasi:

Darsning maqsadi:

Ta'limiy maqsad: O'quvchilarga Okeaniyaning asosiy xususiyatlari, geografik o'rni, o'rganilish tarixi, tabiiy boyliklari, iqlimi haqida tushuncha berish.

Tarbiyaviy maqsad: O'quvchilarga ekologik tarbiya berish, Vatanimizga mehr- muhabbat hislarini shakllantirish.

Rivojlantiruvchi maqsad: O'quvchilarni mustaqil fikrlashga o'rgatish, nutq madaniyatini o'stirish, o'z-o'zini boshqarishga yo'naltirish, hozirjavoblik, topqirlik xususiyatlarini rivojlantirish.

Dars turi: Ta'lim beruvchi, interfaol, klaster.

Dars o'tish metodi: klaster, aralash bahs-munozara.

Dars jihozi: globus, dunyo tabiiy kartasi, atlas, yozuvsiz xaritasi, jadvallar, tarqatma materiallar.

Texnik jihozlar: kompyuter, multimedia, slaydlar.

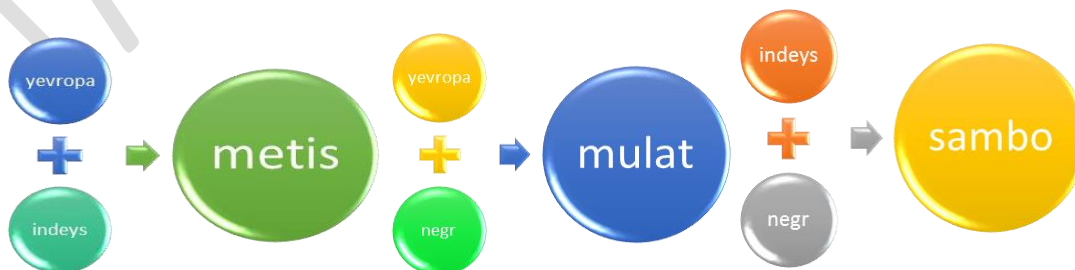
I. Tashkiliy qism.

1.O'qituvchining kirish so'zi. Davomatni aniqlash. O'quvchilarni darsga hozirlash.

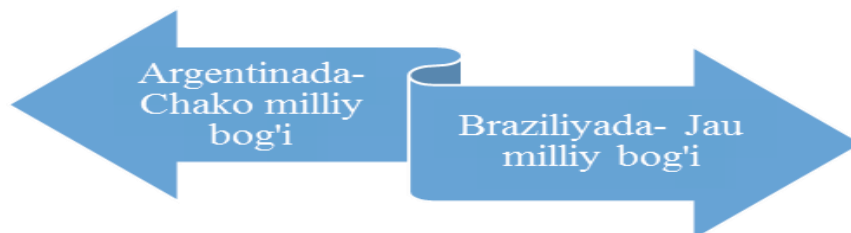
II. O'tgan mavzuni so'rab baholash.

O'tilgan mavzuni klaster savol-javob qilib so'rash.

III. Yangi mavzu bayoni.

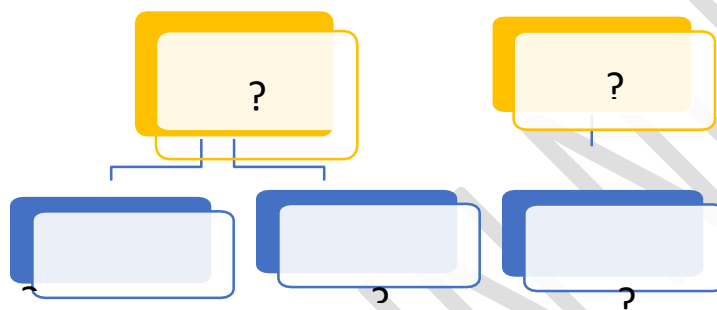
1-rasm. Janubiy Amerika aholi klasteri

Rasm. Janubiy Amerika yirik milliy bog'lari klasteri

IV. Yangi mavzuni mustahkamlash:

Janubiy Amerika milliy bog' va qo'riqxonalari

3-rasm. Janubiy Amerika yirik milliy bog' va qo'riqxonalari klasterini to'ldiring

2-rasm. And tog'larida insonlar tomonidan yaratilgan qal'a shaharlar

V. Uyga vazifa: mavzuni o'qish, xarita bilan ishlash

XULOSA (ЗАКЛЮЧЕНИЕ / CONCLUSION). O'quvchilarni dars oldidan aniq filmni ko'rishga tayyorlash film mazmunini faol tushunishga va uni to'la o'zlashtirishga imkon beradi. Dars jarayonida audiovizual vositalardan foydalanish natijasida axborot texnologiyalardan foydalanishning zarur shart-sharoitlaridan foydalanib uning ahamiyatini alohida ta'kidlab o'tish mumkin, bu bilan dars samaradorligini va o'quvchilarning kreativ qobiliyatini yanada oshirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Baranskiy A.S. Iqtisodiy geografiya o'qitish metodikasi. -M.: Ta'lim, 1960. -303 b.
2. Baranov A.S., Suslov V.G., Sheinis A.I. Maktab geografiyasida kompyuter texnologiyalari. M.: Gepter nashriyoti, 2004. - 80 b.
3. Davydov V.V., Rubtsov V.V., Kritskiy A.G. Kompyuter tizimlaridan foydalanish vositasida o'quv faoliyatini tashkil etishning psixologik asoslari // Psixologik o'rgimchak va ta'lim. 1996. - No 2.-b. 68-73.
4. Dariiskiy A.V. Geografiya oqitish metodikasi. M.: Ta'lim, 1966 . -390 b. 12. Zamonaviy maktablar didaktikasi: O'qituvchilar uchun qo'llanma // Sat. maqolalar / Ed. Onischuka V.A.-M.: Kiyev., 1987.-351 p.
5. Qurbonniyozov R. Geografiya o'qitish metodikasi. UrDU, Urganch, 2001, 222b.
6. Vaxobov X., Saydamatov F. Geografiya ta'limida test topshiriqlari tuzishning o'ziga xos xususiyatlari. Geografiya fanining dolzarb nazariy va amaliy muammolari. Resp. ilm. amal. konf. materiallari. T. 2006. b 132-136.
7. Vaxobov X., Abduraxmonov B. O'rta maxsus o'quv muassalarida o'rganiladigan geonazariyalar. Geografiya fanining dolzarb nazariy va amaliy muammolari. Resp. ilmiy. amaliy konf. materaillari: T. 2006 b.136-138.
8. Vaxobov X., Saydamatov F., Eshpo'latova N. Geografiya ta'limida qo'llanadigan pedagogik texnologiyalarni ishlab chiqish. Xalq ta'limi. 2007. №1, b.102-105
9. Matsaidova S. X., Raximova I.U.B.Q. Materiklar va okeanlar tabiiy geografiyasi kursini o'qitishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish usullari //Science and Education. – 2023. – T. 4. – №. 3. – C. 422-425.
10. Matsaidova S. X., Rustamova M.A.Q. Geografiya ta'limida o'quvchilarning dunyoqarashini shakllantirish muammolari //Science and Education. – 2023. – T. 4. – №. 3. – C. 426-430.

